

rzeczą pewną, że pisano przez *cade*. Wobec tego również etymologia nazwy staje się językowo jaśniejsza i pewniejsza. Nazaret wywodzi się od rdzenia „*nacar*” = czuwać, pełni straż. Miasteczko to, dość wysoko położone w pobliżu głównego traktu, było niejako „strażnicą”. Etymologia dawna wywodząca nazwę od „*necer*” = latorośl, nowy pęd roślinny, operuje za wiele alegorią, której stosowania w toponomastyce dotąd nie stwierdzono.

Kraków

A. K.

Ks. Władysław Pałubicki, SVD Lublin

PISMO ŚW. W KATECHEZIE MISYJNEJ

Wyznanie Psalmisty: *Słowa Twoje [Boże] są pochodnią dla nóg moich i światłością dla moich ścieżek* (Ps 119, 105) stały się dewizą życiową niemal dla wszystkich głosicieli „Dobrej Nowiny”. Już w pierwszych wiekach zwracano uwagę na to, żeby Słowo Boże było dostępne dla ludzi wszystkich ras i kultur. Dlatego też tłumaczono Pismo św. na języki tubylcze. Świadczą o tym już tak wcześniej dokonane przekłady Biblii jak: łacińskie, koptyckie, syryjskie, egipskie, etiopskie, armeńskie, georgijskie, arabskie, gockie i słowiańskie. Głosiciele Ewangelii rozumieli dobrze, że Pismo św. jest częstokroć najlepszym misjonarzem¹ i nierzadkie były wypadki, kiedy to czytanie Biblii przyczyniło się prędzej do nawrócenia niż płomienne kazanie wytrawnego kaznodziei.

W późniejszych jednak stuleciach Pismo św. zeszło przez jakiś czas na dalszy plan w katechezie misyjnej. Miejsce Biblii zajął katechizm, a Pismo św. służyło tylko do wyjaśnienia niektórych partii katechizmu, względnie do udokumentowania niektórych twierdzeń teologicznych.

Dopiero pod koniec Średniowiecza i w czasach powożytnych zaczyna się ponownie rozwijać w krajach misjonowanych ruch biblijny. Jest to zasługa głównie samych misjonarzy, zarówno protestanckich jak i katolickich.

1. Zasługi protestantów

Jednym z pierwszych misjonarzy rozpowszechniających Pismo św. na terenie misji był B. Ziegenbalg. W latach 1708—1715 dokonał on przekładu całego Nowego Testamentu na język tamilski². W Chinach najwięcej propagowali Pismo św. K. Guetzlaff i J. Schereschewski, którzy przełożyli całe Pismo św. na szereg dialektów miejscowych. Na terenie Afryki to samo uczynili

¹ A. Lehmann, *Die Hl. Schrift in der Missionen und in den jungen Kirchen*, RGG³, 1152.

² Por. R. Steiner, *Missionsuebersetzungen*, EK, I, 488.

R. Moffat, E. Steere, oraz J. L. Kapf. Były to jednak wypadki raczej sporadyczne, ograniczające się do niewielu krajów.

Na szeroką skalę rozwinął się ruch biblijny w misjach protestanckich dopiero na początku 19. w., ściślej — od założenia w 1804 r. *British and Foreign Bible Society*. Amerykańskim odpowiednikiem tej organizacji jest założone w 1816 r. *American Bible Society*³. Początkowo towarzystwa te — przy pomocy szeregu innych założonych w poszczególnych krajach — zajęły się rozpowszechnianiem Pisma św. w krajach ojczystych. Z biegiem czasu jednak działalność swoją rozszerzyły też na tereny misyjne. Owoce ich pracy nie kazały na siebie długo czekać. Już bowiem w 1912 r. podano do wiadomości, że towarzystwa te rozprowadziły więcej niż cztery i pół miliona egzemplarzy Pisma św. na całym świecie⁴, a w 150 rocznicę swego założenia *British and Foreign Bible Society* rozesłało do różnych krajów misyjnych przeszło 450 000 tomów Biblii.

W 1950 r. wszystkie protestanckie towarzystwa biblijne złączyły się w jedno o nazwie *United Bible Societies* z głównym ośrodkiem w Londynie. Ofiarna praca tego towarzystwa już po dwu latach mogła zaprezentować światu wspaniałe osiągnięcia: W 1952 r. statystyka podawała 2 601 196, a w 1955 r. 2 956 834 egzemplarzy Pisma św. rozprowadzonych po całym świecie. Z tego najwięcej przypada na następujące kraje⁵:

1. Ekwador	334 350	7. Australia	66 889
2. Afryka Południowa	218 581	8. Filipiny	27 372
3. Afryka Zach. i Centr.	212 927	9. Nowa Zelandia . . .	18 051
4. Brazylia	97 448	10. Madagaskar	10 596
5. Japonia	87 918	11. Indonezja	10 582
6. India, Pakistan, Cejlon	77 652	12. Malazja	9 744

Ruch biblijny w misjach protestanckich nie ogranicza się oczywiście jedynie do przekładów biblijnych. Organizuje się też specjalne stowarzyszenia biblijne, które troszczą się o to, by na każdej większej stacji misyjnej była czytelnia udostępniająca lekturę Biblii. Prowadzi się też kursy biblijne oraz pogadanki na temat Pisma św. — o ile to możliwe nawet przez radio i telewizję.

United Bible Societies wydają też od roku swego powstania dwa czasopisma: *The Bible Translator* oraz *Bulletin of the United Bible Societies*. Czasopisma te w wysokim stopniu przyczyniają się do rozpowszechnienia Pisma św. niemal na całym świecie. Każdy numer przynosi szereg artykułów informujących o tłumaczeniach

³ Por. W. Buehlmann, *Die Bibel in der Kath. Weltmission*, NZM 16 (1960) 3.

⁴ Tamże.

⁵ Por. R. S. Steiner, *Bibelgesellschaften*, RGG³, 1163.

i roli Pisma św. w krajach ojczystych i w misjach. Zawiera też wiele cennych prac odnośnie do słownictwa hebrajskiego, greckiego oraz języków nowożytnych, na które przekładane jest Pismo św.

2. Wysiłki katolików

Obok pracy protestantów zmerają też wysiłki katolickich misjonarzy. O ich wielkim zainteresowaniu się Pismem św. świadczy ostatni międzynarodowy tydzień studiów poświęcony katechezie misyjnej, który odbył się w lipcu 1960 r. w Eichstatt. Jedną z głównych prelekcji we wspomnianym tygodniu był referat biskupa Leona Artura Elchinger a pt. *Biblia i katecheza*. Biskup zwraca się do misjonarzy z bardzo konkretnymi pytaniami. Tytułem przykładu warto tu przytoczyć choć kilka z nich⁶: 1) Gdyśmy raz niespodzianie odwiedzili szkołę misyjną, lub mieszkanie misjonarza, na jakim miejscu znaleźlibyśmy Pismo św.? Czy znajdowałoby się ono na miejscu honorowym wśród najczęściej używanych książek? 2) Wielu z naszych katechumenów bez wątpienia modli się w swej salce katechetycznej przed figurą ozdobioną kwiatami i świecami. Co będziemy sądzić o misjonarzu, który będzie miał w swej sali wykładowej piękny pulpit z Biblią, którą będzie otaczał czcياً ze względu na zawarte w niej Słowo Boże? 3) Jak wielkie wrażenie zrobiłoby to na wiernych i katechumenach, gdyby misjonarz oznajmił im pewnego dnia: „Dziś wieczorem Bóg będzie do was przemawiał o oznaczonej godzinie i w określonym miejscu?” 4) Co powiedzieliby nasi nowoobchrzczeni katolicy, gdyby ich ktoś z niewierzących zapytał, co faktycznie wiedzą o Bogu, i na czym opierają tę swoją wiedzę? Czy w takich wypadkach wskażą na katechizm, czy na Pismo św. jako na najważniejsze źródło wiedzy o Bogu? — A nieco dalej podkreślił biskup Elchinger: „Należy z wielką starannością pielęgnować korzenie katechezy, a pierwszym z nich jest właśnie Pismo św.”⁷ Z tych kilku zaledwie myśli biskupa Elchinger a łatwo wysnuć wniossek, że przypisuje on Biblii wielką wagę w katechezie misyjnej.

Nasuwa się jednak pytanie: co zrobili dotychczas misjonarze katolicycy w dziedzinie rozpowszechniania Pisma św. w krajach misyjnych? Otóż należy zauważyć, że katolicy już bardzo wcześniej zaczęli tłumaczyć Biblię na języki tubylcze w krajach misjonowanych. Starczy tu przytoczyć choćby takie przykłady: Już na przełomie 13 i 14 w. misjonarz chiński Giovanni da Montecorvino przetłumaczył na język mongolski Psalmy i Ewangelie⁸. Nieco póź-

⁶ Por. L. A. Elchinger, *Bibel und Katechese*, w: *Katechetik heute*, Freiburg 1961, 140 n.

⁷ B. A. Elchinger, *art. cyt.*, s. 153.

⁸ Por. G. Scheukler, *Die Stellung der Hl. Schrift in der missionarischen Glaubensberuendung*, ZMR 47 (1963) 178—191.

niej jezuita Fernandez przełożył na język mongolski Ewangelie na niedziele całego roku⁹. Z tłumaczeń japońskich na uwagę zasługuje głównie tzw. „Biblia Bareta” z 16 w., która — jak się wydaje — nie jest w całości dziełem tego sławnego jezuitę, lecz powstała przy współpracy wielu autorów¹⁰. Całość wspomnianego dzieła dzieli się na trzy części. Część pierwsza zawiera Ewangelie na niedziele i ważniejsze święta roku oraz Ewangelie na Środę Popielcową, Wielki Czwartek i Czwartek po Wielkiejnocy. Część druga — to Ewangelie na wszystkie piątki Wielkiego Postu, które służyły prawdopodobnie do odczytów na wieczornych zebraniach urządzanych we wspomnianych dniach. Ponadto w części tej znaleźć można zebrane razem opisy męki Pańskiej według czterech Ewangelistów. Część wreszcie trzecia zawiera Ewangelie przeznaczone na dni tych świętych, których szczególną czcią otacza się w Japonii¹¹.

Wspomnieć też należy japońskie tłumaczenie Biblii z roku 1613. Tłumaczenie to ukazało się drukiem w Miyako. Zawiera ono cały Nowy Testament i nieliczne wyjątki ze Starego Testamentu. Uważnie też należy odnotować nazwisko ojca J. G o n z a l v e z a, który w 18 w. bardzo przyczynił się do rozpowszechnienia Pisma św. na Cejlonie głównie przez swoje oratoria osnute na tle scen biblijnych¹².

Gdy chodzi o rozpowszechnienie Pisma św. w Indii, to trzeba tu wymienić przede wszystkim biskupa Anastazego Hartmanna (1803—1866). Oprócz takich prac, jak katechizmy, modlitewniki, śpiewniki dokonał on jednego z najlepszych przekładów Biblii na język tubylczy¹³. Ponadto trzeba podkreślić też wysiłek wielu misjonarzy indonezyjskich, którzy dokonali szeregu przekładów Pisma św. na różne dialekty Indonezji¹⁴. I tak w 1854 r. ukazało się na Jawie tłumaczenie całej Biblii na miejscowy język dokonane przez J. G e r i c k e. A w 1879 r. H. C. K l i n k e r t wydał ponownie tłumaczenie Pisma św. na język tubylczy poprawiając dotychczasowe. Ukazały się też tłumaczenia Biblii w różnych dialektach Batak. Stosunkowo wcześniej

⁹ Por. G. Schuekler, *art. cyt.*, s. 153.

¹⁰ Por. H. Cieślík, *Die Heilige Schrift in der alten Japanmission*, NZM 11 (1955) 37.

¹¹ Tamże.

¹² Por. R. Boudens, *Themes bibliques dans la litterature catholique indigene a Ceylan*, NZM 16 (1960) 27—39.

¹³ Por. L. Faeh, *Bibeluebersetzungs-Arbeit von Bischof Anastasius Hartmann 1803—1866*, NZM 20 (1964) 1—9.

¹⁴ Por. F. Groenen, *Die Bibeluebersetzung in die indonesische Sprache*, NZM 20 (1964) 116—132.

¹⁵ Por. J. Specker, *Die Einschätzung der Heiligen Schrift in den spanisch-amerikanischen Missionen*, NZM 18 (1962) 241—254 oraz NZM 19 (1963) 11—28.

znane też były przekłady Pisma św. w Ameryce Północnej i Środkowej¹⁵, w Afryce¹⁶ i w Oceanii¹⁷.

Upowszechnianie Pisma św. w ciągu ostatniego sześćdziesięciolecia to głównie zasługa znanej już skądinąd *Sodalicji św. Piotra Klawera*, z siedzibą w Rzymie oraz *Instytutu Prasy Misyjnej* z głównym ośrodkiem w Paryżu. Dzięki energicznej akcji tych instytucji, przy ofiarnej współpracy misjonarzy Pismo św. zna już dziś 95% ludzi naszego globu¹⁸. Przy czym należy pamiętać, że liczba tłumaczeń i zakres rozpowszechniania się „Dobrej Nowiny” wzrasta z dnia na dzień. Trudno byłoby tu wymieniać wszystkie formy upowszechniania Biblii we współczesnej pracy misyjnej. W każdym razie trzeba podkreślić, że człowiek prawie każdego zakątka ziemi, jeśli tylko chce, może już słuchać lub czytać Pismo św.

Fakt ten ma istotne znaczenie dla katechezy misyjnej. Pismo św. bowiem — jak podkreśla W. Buehlmann¹⁹ — jest tym środkiem misjonowania, który jest skuteczny na wszystkich frontach misyjnych. Słowo Boże natchnione trafiają swoją głębią i bezpośredniością prędzej do przekonania poganina niż nawet najlepiej wypracowane kazanie misjonarza. Tym, którzy czytać jeszcze nie potrafią, udostępnia się „Dobrą Nowinę” w formie opowiadań, pieśni, obrazów lub sztuk teatralnych osnutych na tle relacji zaczerpniętych ze Starego i Nowego Testamentu. Uderzającą jest rzeczą, że zwłaszcza ludy prymitywne — ale nie tylko one — chętniej słuchają opowiadań Starego Testamentu niż Nowego²⁰. Świat Starego Przymierza razem ze swoją psychiką i obyczajowością jest im bardzo bliski. W Chinach i w Indii wielką poczytnością cieszą się np. Księgi Powtórzonego Prawa, Księgi Mądrościowe oraz Psalmi²¹.

Trzeba jeszcze dodać, że podobnie jak protestanci, również katolicy misjonarze organizują w misjach kongresy biblijne, pogadanki, odczyty i kursy Pisma św., nawet korespondencyjnie.

Jest rzeczą pocieszającą, że dziś — jak się wydaje — zaczyna realizować się w pełni to, co w 1543 r. w formie życzenia wyraził biskup z Meksyku Jan de Zumarraga: „Oby Bóg sprawił, żeby Pismo św. zostało kiedyś przetłumaczone na wszystkie języki świata, żeby nie tylko Indianie, lecz i pozostałe narody mogły je czytać i rozumieć”²².

Ks. Wł. PAŁUBICKI SVD

¹⁵ Por. m. in. L. Mettler, *Katholische Bibelubersetzungens-Arbeit in der Zulussion*, NZM 18 (1962) 22—31.

¹⁷ Por. C. Laufer, *Bibelubersetzung im Vikariat Rabaul*, NZM 16 (1960) 206—215.

¹⁸ Por. G. Schuekler, *art. cyt.*, s. 95.

¹⁹ *Por. art. cyt.*, s. 6.

²⁰ Por. A. Lehmann, *art. cyt.*, s. 1152.

²¹ Tamże.

²² Por. G. Schuekler, *art. cyt.*, s. 181.